

22:20, Kedd (október 18.), Duna2

Édes Anna
magyar filmdráma,

96 perc, 1990

rendező: Esztergályos Károly

író: Kosztolányi Dezső

forgatókönyvíró: Esztergályos Károly

szereplő(k):

Nagy-Kálózy Eszter (Édes Anna)

Esztergályos Cecília

Tordy Géza

Znamenák István

Mensáros László

Édes Anna Vizyékhez kerül cselédnek közvetlenül az 1919-es forradalom bukása után. Vizyné kislánya halála óta minden érzelmét és energiáját a cselédek "nevelésének" áldozza. Annát hol kényeztetik, hol megalázzák. Unokaöccse, Jancsika elcsábítja a fiatal lányt, aki minden elfojtott szeretetét a fiúra pazarolja. Jancsika otthagyja, és amikor Anna szeretne eljönni Vizyéktől, Vizyné hisztériás rohammal megzsarolja és visszatartja. Egy házi mulatságot követő hajnalon Anna megöli házigazdáját.

Idő szerint | Hely szerint

Vetítik: DUNA2: Kedd (Október 18.) 22:20

+

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
ÉDES ANNA

KUN BÉLA ELREPÜL

Kun Béla repülőgépen menekült az országból.

Délután - úgy öt óra felé - a Hungária-szállóban székelő szovjetház körül fölrebbent egy repülőgép, átrepült a Dunán, a Várhegyen, s merész kanyarodással a Vérmező felé tartott.

A gépet maga a népbiztos vezette.

Alacsonyan szállt, alig húsz méter magasságban, úgy hogy arcát is látni lehetett.

Sápadt volt, borotvátlan, mint rendesen. Vigyorgott az alatt álló polgárookra, s vásott kajánsággal, csúfondárosan még búcsút is intett egyeseknek.

Zserbókat vitt, melyekkel teletömte puffadozó zsebeit, aztán ékszereket, grófnék, bárónék, kegyes, jótékony hölgyek drágaköveit, templomi kelyheket, sok más egyéb kincseket.

Karjairól vastag aranyláncok lógtak.

Egyik ilyen aranylánc, mikor az aeroplán magasba lendült, s eltűnt az ég messzeségében, le is pottyant a Vérmező kellős közepére, és ott egy öreges úr, régi krisztinai polgár, adóhivatalnok a Várban, a Szentháromság téren, valami Patz nevezetű - Patz Károly József - meg is találta.

Legalább a Krisztinában ezt beszéltek.

A MÉLTÓSÁGOS ÚR, AZ ELVTÁRS ÉS A MÉLTÓSÁGOS ASSZONY

Mikor ennek 1919. július 31-én, délután hatkor híre futamodott, Vizy Kornél kikiabált:

- Katica.

A konyhában egy lány állt, kövér, mint a töltött galamb.

Úgy látszik, kimenőre készült.

Már teljesen felöltözködött. Rózsaszín ingblúz volt rajta, fehér szoknya, fekete viaszkosvászonzőv, új lakkcipő. Kézitükrében szemlélgette magát, rizsport hintett zsebkendőjére, ezzel bemaszatolta a dundi-puha arcát.

Hallotta a kiabálást, de nem mozdult.

A csengettyű régen elromlott náluk - már a Károlyi-korszakban -, azóta csak így kiabáltak itt a cselédeknek, vagy kopogtak a dolgozóból, melyet a konyhától vékony vendégfal választott el.

A hang dühösen kiabált.

Erre a lány áthaladt a hosszú, keskeny előszobán, szemügyre vette magát a ruhafogas tükrén, igazgatta haját, és riszálva gömbölyű farát az ebédlőbe imbolygott.

Az ebédlő díványán egy negyven év körüli férfi heverészett, oly elhanyagolt, mint egy csavargó. Gyűrött puhainget viselt, nyakkendő nélkül, kitérdelt, téli nadrágot, toprongyos cipőt. Csak a sasorr meg az arcát keretező fekete pofaszakáll mutatta, hogy mégis valaki.

Kezében a Vörös Újság legutolsó számát szorongatta, távol a szemétől, egész a térdénél, mert erősen messzelátó volt. Annyira elmerült az olvasásban, hogy most nem mindjárt vette észre a cselédet. A cikkek már bejelentették a készülő összeomlást, ezzel a címmel: Veszélyben a proletárhaza!

Katica közelebb lépett a díványhoz.

- No mi lesz? - dörögte kedvetlenül Víz. - Hányszor ordítsak? - és hogy enyhítse szigorát, vállat vont fektében.

A lány a lakkcipője orrát bámulta közönyösen.

- Jó - mondta Víz, mintegy magával vitatkozva, elnézően s mégis zordul. - Csukja be az összes ablakokat.

Katica indult.

- Várjon. A redőket is. És a zsalukat is. Értette?

Majd hozzátette:

- Fölkiabáltak.

Ledobta a Vörös Újságot, csörgött a hitvány szalmapapiros, mely barnás-füstös volt, mintha valami világégés pörkölte volna össze. Víz fölkel a díványról, s két kezét nadrágzsebébe dugva kitekintett az ebédlő nyitott ablakán.

Lenn sétált az a vöröskatona, aki az előbb fölkiabált, de már oly egyedül és elhagyatottan, hogy nem is gerjesztett gyűlöletet. Apró, csenevész proletár volt, nem is emberhez, hanem egy embrióhoz hasonlított, akinek a vállára szuronyos puskát biggyesztettek.

Az alkony úgy hullámozott a Vérmező lesült, agyontiport gyöpen, mint egyébkor: megaranyozta az Istenhegyet, a Jánoshegyet, és távol jelentősen felcsillogtatta egy templom keresztjét.

A Gránit-lépcső táján kettes-hármas csoportok álldogáltak - a riadt embernyáj, mely hirtelenül pásztor nélkül maradt -, suttogtak, amint mostanában megtanulták, süketnéma jelekkel, a szájuk mozgásáról olvasva le a szavakat.

Mindössze ez jelezte a változást.

Felhő sehol. Álmos levegő nehezedett mindenre, mint nyári zivatarok kitörése előtt, mikor a szél visszatartja lélegzetét, és a természet egy óriási szobának, a fák játékszereknek, az emberek

viaszbáboknak rémlenek.

Ebben a bénulatban nem volt se mozgás, se hang, csak egy kép mozgott és üvöltött, az a plakát, mely ezt ordította: Fegyverbe, fegyverbe!, az a vad, őrült matróz, aki egy lobogót rázott hihetetlen lendülettel, egészen összeolvadva vele, s úgy kitátotta csontos száját, mintha el akarta volna nyelni a világot.

Vizy sokszor elment e falragasz mellett, de igazán sohase merte megnézni. Úgyszólván most nézte meg először nyugodtan, káprázás nélkül, ahogy a leáldozó napot nézzük meg, mely már nem sérti szemünket.

Messze, a Krisztina körúton teherautó vágatott befelé, a tűzoltókocsi sebességével, megrakva gyermekek cifra terhével, akik a Zugligetből, tömegkirándulásról jöttek haza, s gallyakat ráztak, integettek kezeikkel.

A hegy felől énekszó hallatszott, cingár, cérnahangú, unisono:

Föl, föl, ti rabjai a földnek,
Föl, föl, te éhes proletár...

Ifjúmunkások, inasgyerekek, tízen-tizenöten, igazán önzetlen tájékozatlansággal fújták most, amire megtanították őket, az Internacionálét.

Katica a többi szobákban már végzett, az ebédlőben is becsukta az ablakot.

Mikor a lakás minden ablaka be volt csukva, Vizy odalépett Katicához, és valami hideglelés, édeskés mosolykával ezt sutogta:

- Megbuktak.

A cselédet nem érdekelte a dolog, vagy nem mutatta. De a gazdája eléje állott. Miután felesége még nem jött haza, valakit keresett, hogy kiöntse szívét.

- Katica - ismételte -, megbuktak a vörösök.

A cseléd csak egy csodálkozó tekintettel felelt, hogy az úr ennyi bizalomra érdemesíti.

- A gazemberek - tette hozzá Vizy táguló orrcimpával, a bosszú édes mámorával.

Alighogy kiejtette ezt, dörömböltek a külső ajtón.

Vizy elsápadt. A levegőbe nézett, mintha a szót keresné, melyet az előbb kimondott, és hogy eltüntesse nyomát, utánanyúlt, mint mikor cigarettafüstöt hessegetünk.

- Majd én - szólt, s hirtelen elhatározással az előszobába ment ajtót nyitni, mintegy a veszedelem elé sietve.

Mindenre elszántan lépkedett.

Ez járt fejében: túszedés, házkutatás, vésztörvényszék! És az, amit védelmére hoz föl: húszéves közpálya, szociális lelkiismeret, marxizmus, melyet elvben helyesel, csak túlzó kinövéseit nem!

Már más ember volt. Nem érezte magát a bolsevizmus mártírjának, talán inkább a régi rend áldozatának, mely bizony sokszor háládatlanul mellőzte. Kabátja zsebében megtapogatta szakszervezeti igazolványát. Szerencsére még nem tépte szét, amint délután akarta.

Egy emberke állott előtte a folyosón, vöröshajtokás postáskabátban, melynek gallérja otthonosan ki volt gombolva.

- Méltóságos uram - harsogta az emberke, hangosan, hogy az egész ház lakói meghallhették -, méltóságos uram.

- Elvtárs - üdvözölte Víz - , hát maga az, elvtárs?

- Alázatos szolgálja, méltóságos uram.

- Jöjjön be, Ficsor elvtárs.

Így társalogtak igazi világtörténelmi udvariassággal, mindketten bizonytalanul, kölcsönösen előnyt adva egymásnak.

Víz Kornél miniszteri tanácsos négy hónap múltán most hallotta először régi címét. Egy kis örömet érzett, de egy kis csalódást is, hogy nem azok érkeztek, akiknek jöttére már elkészült. Ficsor pedig, az Attila utca 238. számú ház házmestere le volt forrázva, hogy a ház tulajdonosa még most is elvtársnak titulálja.

A házmester belépett az előszobába, kezét nyújtott a méltóságos úrnak. Víz megszorította a kezét.

A kezelést a proletárdiktatúra idején Víz kezdte, aztán mindig Ficsor ajánlotta fel, előzékenységből.

- Megbuktak - lelkenedett Ficsor, még mindig hangosan. - Megbuktak a zsidók. Már szedik a sátorfájukat.

- Hm - hümmögött Víz, mintha újságot hallana.

- Igen, méltóságos uram, a Váron már künn leng a nemzetiszín zászló. A sógorom tűzte ki.

- Az a fontos - válaszolt kitérően Víz -, hogy végre béke legyen és nyugalom.

- A szép piros-fehér-zöld - bólongott Ficsor, folytatva a hazafias álmodozását, s oldalt kémlelte

Vizy mozdulatlan arcát. - Lesz itt tánc, méltóságos uram, lesz most itt tánc.

Vizy figyelte ennek a szerencsétlennek a vergődését, de elzárkózott, nem felelt.

Ficsor zavarba jött.

- Tudniillik - hebegte - a csengettyű. Most volna egy kis időm. Gondoltam, megcsinálom a méltóságos úréknak.

- Ott a telep - mutatott Vizy a konyha felé.

- Tudom, méltóságos uram - mosolygott Ficsor, aki fájó sértésnek tartotta a föltevést is, hogy ő, a házmester, ne tudná, hol a háziúrék telepe. - Csak egy létrát kérnék.

Katica a szép ünneplő ruhájában bosszúsan hozta a létrát. Üggyel-bajjal helyezték el a szűk, barátságtalan konyhában, mely csak a vakudvarról kapott világítást, és nappal is sötét volt. Ficsor föl akarta csavarni a villanyt. A körte azonban már rég eltört. Gyertyát kért.

Kezében a gyertyával fölkapaszkodott a telephez, a létra tetejéről magyarázta a háziúrnak, mi a csengő baja. Fontoskodva beszélt, túlozva munkája érdemét és értékét, de alázatos tisztelettel, mely által nyilván azt a félszeg helyzetet is igyekezett tompítani, hogy ő pillanatnyilag ily magasan áll, a méltóságos úr fölött.

Az ingó létra tetején, melyet Katica támogatott, mohón látott a munkához. Azt, amit elmulasztott, egyszerre pótolni akarta. Babrálta az elemeket, egyenként leemelte, a konyhaasztalra helyezte. Kapargatta bicskájával a rozsdás drótokat. Az üvegekbe konyhasót tett, vizet öntött.

Ekkor az ajtón újra zörögtek.

Lila pongyolában nyúlánk, előkelően magas hölgy lépett be, hajadonfőtt.

- Kezét csókolom, méltóságos asszony - hajlongott Ficsor a konyhából, s hogy nem kapott választ, megint: - Kezét csókolom.

A nő ekkor sem viszonzta köszönését, fejét félrefordította, bement az ebédlőbe.

Vizy utána.

Itt átölelte feleségét, kitört fékezhetetlen boldogsága. Az örömtől vicsorgott.

- Tudod?

- Mindent. Azt beszélük, hogy még ma éjjel megszállnak. A románok.

- Dehogy. A nagyhatalmak ezt nem engedik. Nemzetközi megszállás lesz: olaszok, franciák,

angolok. Tatár Gábor mondta.

A nő végigsimította szép, borostyánsárga haját. Leroskadt a hintaszékbe.

Üres szemmel nézett maga elé, ahogy szokott, a tárgyakon át, az embereken át, mintha nem azt látná, ami előtté van, hanem valami mást.

- Hol maradtál? Már aggódtam.

- Szaladgáltam. Ezért - mondta Vizyné, s míg lassan hintáztatta magát a hintaszéken, kinyitotta cérnakesztyűs kezét, melyből egy újságpapírba burkolt kis csomagot dobott az asztalra.

- Mi ez?

- Vaj - szólt az asszony fitymáló mosollyal. - Három zsebkendőért.

Ficsor a konyhában zörömbölt: a létrára mászott, hogy visszarakja az elemeket.

Vizyné kifelé figyelt. Fejmozdulattal kérdezte:

- Hát ez mit akar itt?

- A csengettyűt javítja.

- Most jutott eszébe. Négy álló hónapig könyörögtünk.

- Maga ajánlkozott.

- Miért nem dobtad ki?

- Ugyan.

- De igen. Ki kell az ilyent rúgni. Vörös.

- Csöndesebben: meghallja.

- Hát aztán? Talán nem vörös? Piszok. Bolseviki. No várj csak...

Vízy erre még nem tartotta elérkezettnek az időt.

Az asszony azonban oly eréllyel, melyet nem lehetett volna várni, fölugrott, az előszobába ment, hogy a házmestert kiutasítsa.

Ebben a pillanatban az elhagyott, oly sokáig halott lakáson végigreszketett a villamoscsengő szava. Diadalmasan és ünnepien, keményen és élesen csörömpölt, életkedvet, reménységet keltve. Ez a friss, vidám acéltrilla lelket öntött beléje, átjárta minden falát, öntudatra ébresztette

az egészet.

Vizy benn az ebédlőben gyönyörködve hallgatta. Felesége Katicát kereste, de látta, hogy megint kérdés nélkül szökött ki éjszakára.

- Kész - újságolta Ficsor, s lehajolt, elkapta kezét, és ezúttal sikerült megcsókolnia.

Visszavitte a létrát. Majd sejtve, hogy csengettyű és a kézcsók még nem elegendő, vakmerő bizalmassággal, mint aki valami titkot közöl, a közelébe lépett, és csaknem a fülébe súgta:

- Méltóságos asszony - szemét a földre sütötte -, volna egy lány.

- Micsoda?

- Egy cselédlány.

Vizyné azt hitte, hogy a füle cseng, hogy nem jól értette. Rátekintett a házmesterre, mély, titkolhatatlan érdeklődéssel. Szeme fölragyogott. Nagyobb örömet akkor sem érezhetett volna, ha egy gyémánt nyakéket ígérnek neki.

- Pesti? - kérdezte.

- Dehogy. Balatoni. Parasztlány. A rokonom.

Az asszony fölizgatódott. Mindig ilyen kéz alatt szerzett lányokról álmodozott, de ilyeneket eddig még soha senki sem ajánlott.

Bűnnek tartotta volna, hogy a fontos kérdést kutyafuttában vitassa meg, ezért a házmestert a konyhába intette, leültette az asztalhoz, ott a lobogó gyertyavilágnál gyóntatta, hosszan tárgyalt vele, egészen megfélekezve az uráról.

Ficsort maga kísérte ki.

Aztán visszatért a konyhába. Az asztalról két ujj hegyével fölemelte Katica zsebkendőjét, megszagolta, undorodva a földre dobta, félretolta kezitükrét, becsukta a vakudvarra néző ablakot, s a vacsorakészítéshez látott: kenyeret pirított, teavizet forralt.

forrás és folytatás:

<http://mek.niif.hu/04700/04772/04772.htm>